

Bevezetés

A Magyarországon élő muszlimok¹ számáról több eltérő adat is létezik. Muszlim az, aki teljesíti az Iszlám öt pillérét, vagyis kimondja a tanúságtételt, mely szerint nincs más Isten, csak Allah, és Mohamed az ő szolgája és küldötte, ezen felül be kell tartania az Iszlám további négy pillérét, melyek a tanúságtétel után: a napi ötszöri ima, a ramadani böjt, a szegényeknek adott zakát (adomány), és az

ták mecseteit, és nem vesznek részt velük közösen a vallási ünnepeken, így nem tekinthetők a szunnita „muszlim” közösség részének.

Az alábbiakban a budapesti muszlimok által gyakran látogatott, életükhez szorosan kapcsolódó helyszínekről írok, a mecsetek fontosságát és a muszlimok életében betöltött szerepét kiemelve. Szó lesz továbbá a muszlimok által kedvelt éttermekről és üzletekről is, és általuk kísérem meg bemutatni az iszlám vallás főbb előírá-

Szentágotay Rita

Muszlim Budapest

Szunnita muszlim terek a magyar fővárosban

71
K É K

életben egyszer kötelező² zarándoklat, a haddzs. Annak, hogy valaki muszlim, nincs köze a származáshoz, bárki felveheti a vallást, a világon kb. 1,5–1,7 milliárd³ muszlim él napjainkban. A magyarországi muszlimok etnikai összetétele sem homogén. A magyarországi muszlim közösség nagy része Budapesten él.

Azért hangsúlyoztam a „szunnita” fogalmat az alcímben, mert az Iszlám vallás több szektára szakadt szét, melyek legtöbbször a többit nem tartja helyes úton járóknak, sokszor muszlimnak sem. A többséget a szunniták képviselik, akik ragaszkodnak Mohamed próféta útmutatásához, hagyományaihoz, a szunnához. A másik két fő irányzat: a síták és szúfik is megtalálhatók Budapesten, bár számuk a szunnitákhoz képest elenyésző, közösségük csak a szúfiknak van. A síták és szúfik nem látogatják a szunni-

sait, melyek érintik a vallás pilléreit, az étkezésre, valamint a nemi elkülönülésre vonatkozó előírásait.

Iszlám központok Budapesten: mecsetek és közösségek

Magyarországon a Dar Al-Salam mecset közösségének vezetője szerint 5-6 ezer muszlim él, nagy részük Budapesten, illetve nagyobb, egyetemmel rendelkező városokban, mint Pécs és Szeged.

Budapesten három bejegyzett szunnita iszlám közösség található, melyek mindegyike egy-egy mecsetet, központot működtet. A legnagyobb közösség az Iszlám Egyház, a XI. kerületi Bartók Béla út 29. szám alatti Dar Al-Salam mecset fenntartója, mely egyben a Jótékonyági Béke Alapítvány székhelye. A mecsetet heti

rendszerességgel látogató tagok száma a közösség vezetője szerint megközelítőleg 3-400 fő.

A második legnagyobb budapesti iszlám közösség imaháza szintén Budán, a XI. kerületben található, a Sáfrány utcában. Az MME, a Magyarországi Muszlimok Egyháza a Sáfrány utcai imaházat Iszlám Kulturális Központnak, illetve a közösség tagjai röviden „központnak” nevezik.

A harmadik iszlám központ a MIK, vagyis Magyar Iszlám Közösség, egy imahelyiséget tart fenn a Róbert Károly körúton, a közösség azonban csekély számú, szinte kizárólag ma-

születik, mecsetben tartanak számára egy „vacsorát”, melyet arabul aqíqának hívnak, ilyenkor a gyermek szülei megvendégelik ismerőseiket, a közösség tagjait, és hálát adnak Istennek a gyermekéért. Mecsetben tartják a vallási esküvőket is, valamint ha meghal valaki a közösségből, a mecsetben halotti imát mondanak érte. A mecset továbbá fontos hely a vallás tanulása szempontjából, mind a gyerekek, mind a felnőttek: született muszlimok, illetve azok számára, akik felvették a vallást. A mecset azonban nem csupán az élet nagy eseményeihez, hanem a mindennapok vallásgyakorlatához is szorosan kapcsolódik, melyek közül a legfontosabb az ima. A muszlimok számára naponta ötször kell imádkozni, és minden imának megvan a saját intervalluma, amelyen belül el lehet végezni. Ennek az intervallumnak az elején tartják meg a mecsetekben a közösségi imát, mely a vallás szerint sokkal többet ér Isten előtt, mintha az ember egymagában imádkozna, így a muszlimok közül sokan törekednek arra, hogy mecsetben végezzék el a kötelező imákat. Így ima-időben – naponta ötször – általában összegyűlnek azok, akik el tudtak menni az adott imára a mecsetbe. Mivel az imákat az adott időintervallumban kell elvégezni, fontos a muszlimok számára, ha dolgoznak, el tudják végezni az adott imát, ezért általában azokon a helyeken, ahol sok muszlim dolgozik, kialakítanak egy imahelyiséget, mint a józsefvárosi piacon.

gyar muszlimokból áll, imahelyiségük pedig a fenti két mecsettel, központtal ellentétben általában zárva van.

Az említett három mecseten kívül még található imahelyiségek Budapesten: egy imahelyiség van a józsefvárosi piacon, melyet az ott dolgozó muszlimok hoztak létre, hogy az imákat időben el tudják végezni, mivel az iszlám szerint ez rendkívül fontos. Van egy nyilvános imahelyiség, továbbá az egyik körúti török étteremben, melyet a betérő muszlim vendégek számára alakítottak ki.

A mecset szerepe a muszlimok életében

A mecset a muszlimok számára központi fontosságú hely, mely az élet szinte minden fontos szakaszához szervesen kapcsolódik: ha gyermek

Születéstől a halálig – a mecset szerepe a közösségben

A magyarországi muszlimok számára is kiemelt fontosságú hely a mecset, bár ahogyan a számok is mutatják, nem minden magyarországi muszlim

látogatja rendszeresen a mecseteket. Ez azonban nem jelenti azt, hogy egyáltalán nem mennek mecsetbe. Némelyek munkájuk miatt, illetve a mecsettől való nagy távolság (másik városban való tartózkodás) miatt nem járnak rendszeresen mecsetbe, illetve nem érzik szükségességét a rendszeres mecsetlátogatásnak, az ünnepen viszont részt vesznek.

A Dar Al-Salam mecset rendszeres látogatói számára, és azok számára is, akik csak jeles alkalmakkor (gyermek születése, esküvők, vallási ünnep) térnek be, fontos közösségi központ is. Gyermek születésekor a közösség tagjai általában itt tartják a már korábban említett aqíqát, amire meghívják ismerőseiket is. Ilyenkor férfiak és nők térben elkülönülve ünnepelnek, elfogyasztják az ez alkalomra levágott bárányt.

A Dar Al-Salamban és a Sáfrány utcai mecsetben is tartanak iszlám törvénykezés szerinti esküvőket. Az esküvők helyszíne az iroda, ahol a házassági szerződést megírják. A vallás szerint az egyházi esküvő a fontos, bár sok muszlim köt polgári házasságot is, de az egyházi nélkül a polgári esküvő vallásilag nem számít érvényesnek. Az esküvő után általában a „násznap” ünnepi ebédrel vagy vacsorával ünnepel, melyet vagy a mecsetben, vagy egy „halal étteremben”⁴ tartanak.

Ha valaki meghal valamelyik muszlim közösségből, akkor a mecset tagjai szervezik meg a temetését. Az iszlám szerint muszlimot nem lehet nem muszlimok közé temetni, és nem muszlimot sem lehet muszlimok közé. Budapesten az Új Köztemetőben van egy parcella, amelyet a muszlimok számára különítettek el. Az iszlám szerint, ha meghal valaki, azt meg kell fürdetni, majd tiszta fehér lepelbe betekerni, majd halotti imát mondani a test fölött, és ezután koporsó nélkül eltemetni.

Az iszlám vallás előírja a muszlim férfiak számára, hogy minden pénteken mecsetbe menjenek, és ott imádkozzák a déli imát, és meghallgassák a pénteki beszédet, a khutbát. Ez a nők számára nem kötelező. A pénteki ima fontosságát mutatja, hogy ebben a kb. egy-másfél órában, mikor a pénteki ima és a beszéd tart, átalakul a „muszlim Budapest”: több pénzváltó erre az időre bezár, majd miután vége az imának, és „gazdája” visszatért, újból kinyit, hasonlatosan a muszlim tulajdonban lévő boltokhoz, éttermekhez, ahonnan a tulajdonos, illetve muszlim eladó péntekenként erre az időre távozik, majd az ima után újból megjelenik. Ilyen formában pénteken, a déli ima idejében a két nagy iszlám központ fontos helyszín a muszlim férfiak számára.

Budapesten a Bartók Béla úti Dar Al-Salam mecsetben, illetve a Sáfrány utcai iszlám központban tartanak pénteki beszédet. A legtöbben, akik elmennek péntekenként az imára, a Dar al-Salam mecsetet választják, amely meg is telik emberrel, ezért péntekenként a délutáni imáig nők nem látogathatnak a mecsetbe, ilyenkor a mecset terének hagyományos felosztása megváltozik: csak férfiak használják az összes helyiséget. A közösség vezetője szerint a pénteki imára van, hogy 2-300 ember is eljön, előfordult már, hogy a mecseten kívül, az udvaron is imádkoztak, mivel nem fértek be az imahelyiségbe.

A Sáfrány utcai Iszlám Központban nők és férfiak is ellátogathatnak a pénteki imára és meghallgathatják a beszédet, de a vallás által előírt nemek szerinti szétválasztás megvalósul: a férfiak a központ földszinti „mecset részében”, a nők pedig – akik gyakran gyerekeikkel érkeznek –, az első emeleti tantermekben hallgatják a beszédet, illetve imádkoznak. Egyedülálló nők nem sűrűn látogatnak el a „központba” a pénteki ima idején, akik

eljönnek, általában férjükkel, illetve gyermekeikkel érkeznek, és az ima, valamint a beszéd után távoznak.

A szombati előadások

Szombatonként tartja a két budai iszlám központ: a Dar al-Salam, illetve a Sáfrány utcai mecset mindenki számára nyilvános előadásait, melyeket muszlimok és nem muszlim érdeklődők is látogathatnak. A Dar Al-Salam mecsetbe általában szombatonként látogatnak el a közösség nőtagjai, akik a két lakásból kialakított mecset galériáján tartózkodnak, ott imádkoznak és ott hallgatják meg az előadást, illetve előadásokat, valamint ott is étkeznek. A férfiak a nők imahelye alatti részen tartózkodnak, nem jöhetnek fel a galériára. A bejáratnál szemközti irodahelyiségben tartanak általában rövid előadást, illetve kötetlen beszélgetéseket az érdeklődőkkel, számukra nem valósul meg a nemek szerinti elkülönítés, mely a muszlimok számára természetes, mivel a vallás így írja elő.

A Sáfrány utcai mecsetben a nemek szerinti elkülönülés csupán részben valósul meg: annak ellenére, hogy a mecsetben az első emelet a nőké, az előadó – aki általában férfi – és az ő mondandóját fordító illető – aki gyakran szintén férfi – belépnek a nők terébe, és egy helyiségben tartózkodnak a muszlim nőkkel az előadás alatt, az imához azonban visszatérnek a földszinten található mecsetrészbe. A Dar Al-Salam mecsettel ellentétben, ahol a nők a galérián, térben elkülönülten imádkoznak a férfiaktól, a Sáfrány utcai mecsetben a nők választhatnak: vagy lemennek a földszinti imahelyiségbe, és a férfiak sorai mögött imádkoznak, vagy fönt, a nők részén végzik el az imát.

Budapest

A muszlimoknak két vallási ünnepük van:

1. Kis ünnep: Ramadan végén, a böjt megtörését ünneplik a böjti hónap után.
2. Nagy ünnep: a zarándoklat áldozati ünnepe, a muszlimok együtt ünnepelnek azokkal, akik Mekkában elvégezték a zarándoklatot.

A magyarországi szunnita muszlimok is megünneplik ezeket az ünnepeket, ilyenkor a közösségek közösen rendezik az ünnepséget, amelyet már

évek óta a pesti Lurdy-házban tartanak. Az egyik évben az Iszlám Egyház, a következőben pedig az MME a szervező. Maga az ünnep reggel kezdődik, ilyenkor férfiak, nők, és gyerekek összegyűlnek a Lurdy-ház egy kibérelt részében.

A házon belüli helyszín évenként változik, általában olyan nagy szabad teret keresnek, ahol több ezer ember is elfér, és ahol a nőket és a férfiakat a vallás előírásainak megfelelően el lehet különíteni. Az elkülönítés megvalósult már úgy, hogy két egymás melletti helyiséget béreltek ki, illetve úgy is, hogy egy nagy teret választottak szét paravánok segítségével. Az ünnep reggel fél nyolc körül kezdődik, és általában már 9-kor vége is van, bár a legtöbben még nem hagyják el a helyszínt, hanem kávéznak, beszélgetnek az éttermek-kávézók valamelyikében. Maga az ünnep közös imád-

ságból, valamint egy ünnepi beszéd meghallgatásából áll. Általában ezután a mecsetek szerveznek még programokat: a Dar Al-Salam mecsetben ünnepi ebédet tartanak, az MME pedig kibérel egy sportpályát, ahol számos játéklehetőség (ugrálóvár, focipálya) és kézműves foglalkozások várja a gyereket, illetve ebédet is felszolgálnak.

Élelmiszerüzletek

A muszlimok étkezési szokásait jelentősen befolyásolja a vallás, az erre vonatkozó előírásokat az iszlám szent

74 K É K

könyve, a Korán tartalmazza. E szerint a muszlimoknak tilos disznóhúst, illetve vért, alkoholt, valamint olyan húst fogyasztaniuk, melyet nem az előírás szerint vágta le: Isten nevében, az állat torkát egyetlen vágással elvágva, kivérezetve. Az előírások szerint levágott húst arabul Halalnak, megengedettnek nevezik. Budapesten számos üzletben árusítanak halál élelmiszereket, illetve hentesárut. A budai oldalon csupán egy halál élelmiszereket árusító üzlet található, a Karinthy Frigyes úton. Az üzlet szír tulajdonban van, árukészlete is erről tanúskodik, mivel a legtöbb késztermék Szíriából, illetve a vele szomszédos Libanonból származik. A bolt meglehetősen kicsi, a választék azonban igen nagy: a Magyarországról származó friss hentesáru mellett számos import felvágott (halal szalámik, párizsik, kolbászok), arab és török sajtok, fűszerek, sütemények, magvak,

Budapest

illetve számos konzervélelmiszer, valamint basmati-, jázmin-rizs és kuszkus is beszerezhető itt. Az üzlet késő estig, általában 11-ig nyitva tart, a vásárlóközönség mérete miatt ha nagyobb mennyiségű húsról van szüksége az embernek, a rendelést előre le kell adni.

A pesti oldalon több keleti élelmiszerbolt is található. A Ferenc körúton a Szahara étterem mellett található a Szahara élelmiszerbolt, ami az előbb említett budai üzlettel ellentétben nem árusít hentesárut, csupán előre csomagolt felvágottakat. A Szahara-bolt is szír tulajdonban van, este 11-ig nyitva tart, élelmiszerkínálatuk is nagyjából megegyezik a budai szír boltéval, de itt nagy választékban árulnak zöldség-gyümölcsöt, valamint vízipipákat⁵ és annak tartozékait, dohányt, és hozzá való szentet.

A második pesti halal-bolt, amely szintén szír tulajdonban van, a Lónyai utcában található, itt árusítanak hentesárut és frissensülteket, valamint kimerve arab előételeket is.

A Blaha Lujza tértől a Wesselényi utca felé található egy Keleti Fűszerbolt, ahol főleg fűszereket, konzerveket, rizst, kuszkuszt árusítanak, hentesáru itt sem kapható.

Halal éttermek

Mivel a legtöbb muszlim számára fontos, hogy kizárólag halál ételeket fogyasszon, ha egy muszlim étterembe megy, halál éttermet választ. Magyarországon számos halál étterem található, azonban „nem mind arany, ami fénylik” alapon nem minden keleti étterem halál, a török éttermek nagy része nem az (kivételek persze vannak, de csak hogy erősítsék a szabályt). Halál éttermek Pesten találhatóak, a két legforgalmasabb a Ferenciek terénél található Al-Amir szír étterem, ami 2008 nyarától Szultán

Szeráj néven működik, változatlanul szír étteremként. Az Amir egy nagyon népszerű hely a muszlimok körében, bár többnyire férfiak látogatják, vannak muszlim nők is, akiknek ez a „törzshelyük”. Az, hogy a városközpontban van, az étterem előnyére válik, számos muszlim egyetemista diák ebédel itt nap mint nap, illetve a pén-teki ima után a budai mecsetekből a pesti oldalra visszatérők is szívesen látogatnak el ide. Az étterem egyik előnye – ami a legtöbb halál étteremre jellemző –, hogy lehet benne imádkozni, ha valaki szól, hogy szeretné elvégezni valamelyik imát, hátul van rá lehetősége. Mivel nincs külön nők számára kialakított imahelyisége,⁶ ezt csak férfiak tehetik meg. Az étteremben a hagyományos arab ételekből válogathatnak a betérők: kebab, gyros tál és szendvics, falafel, valamint számos libanoni-szír előétel és saláta, valamint mézes-leveles sütemények adják az étterem fő kínálatát.

Pest másik nagy, népszerű étterme a szintén szír tulajdonú Szahara, melynek kínálata megegyezik az előbb említett Amir (Szultán Szeráj) kínálatával. A Szahara tere azonban tágasabb, többen elférnek benne, így gyakran térnek be muszlim családok is egy ebédre, illetve vacsorára. A Szahara a tavasz-nyári időszakban egy szabadterti részt is működtet az étterem előtt azok örömeire, akik a napsütést és a körüti levegőt nem szeretnék ebédjük alatt sem hátrahagyni.

A Szent István körúton található Szeráj török étterem a legnagyobb halál étterem Budapesten, és nem csak a muszlimok körében népszerű. Változatos török és arab ételei, valamint széles választéka révén számos törzsvendége van, és jellemző rá a nagy tömeg, nyitva tartásának bármely időszakában. Muszlimok körében népszerű, sokan látogatják rendszeresen, tartottak már benne egy nagyobb lélekszámú muszlim esküvői vacsorát is.

A Király utcában, a Deák térhez közel található az Amir (a nagy Amir),

Budapest

mely egy szíriai arab étterem, az egyetlen nem önkiszolgáló halal étterem Budapesten. Látogatottsága azonban nem olyan nagy, mint az előbb említetteknek.

A körüton található, a Nyugati Pályaudvarral szemben egy Star Kebab elnevezésű halal török étterem, amely szintén rendelkezik imahelyiséggel. Az étterem a Szerájnál kisebb, ám az arab önkiszolgáló éttermeknél nagyobb, a muszlimok körében általánosan nem mondható népszerűnek.

A Dar Al-Salam mecsethez közel, a Bartók Béla úton található az Eker török étterem, amely a Szerájhoz hasonlóan halal, és népszerű a muszlimok körében, a mecsetbe járó férfiak közül többen gyakran látogatják.

Szórakozás

Az iszlám vallás tiltja az alkohol és a sertéshús fogyasztását, valamint az olyan helyeken való tartózkodást, ahol ezeket felszolgálják, továbbá tilos a nők és férfiak nyilvános keveredése és érintkezése, ezért a muszlimok többsége nem látogat éttermeket és bárkat, és szívesebben járnak halal éttermekbe. Az éttermek mellett, főleg a muszlim családok körében népszerűek a parkok, a kirándulásra alkalmas területek.

A muszlim családok legtöbbször gyakran jár kirándulni Budapesten. A sokak által kedvelt helyek közé tartozik

a Normafa, ahol a Dar Al-Salam tagjai közül nyaranta minden vasárnap kebab-sütést rendeznek, és megkínálják az arra járókat is. Sok muszlim család látogat el továbbá a Margit-szigetre, illetve a Gellért-hegyre is, az utóbbi népszerűsége a Dar Al-Salam mecsethez való közelségének is köszönhető.

Összegzés

A magyarországi szunnita muszlimok városhasználata erősen kötődik a mecsethez, illetve mecsetekhez, Iszlám központokhoz, ahová nemcsak imádkozni, előadásokat hallgatni járnak, hanem a központoknak fontos szerepük van a közösség tagjainak életében: esküvőket tartanak ott, gyermek születése esetén ünnepi vacsorát, és halálozás esetén a mecset szervezi a temetést is.

A mecseteken kívül fontos szerepük van az éttermeknek és éttermeknek: az előbbi a vallás előírásai szerinti életmód része, mivel onnan szerzik be a halal húst, illetve ételkészítést. A halal éttermek a szórakozás, kikapcsolódás, valamint a társadalmi élet fontos színterei, muszlimok mecseten kívüli találkozóhelyei. A szórakozást a legtöbb család számára a kirándulás jelenti, gyakran a vallási közösség szervezésében rendezett szabadtéri sütögetések, túrák formájában.

A muszlimok, akik betartják a vallás előírásait, sajátos módon használják a város tereit: az iszlám előírásai miatt nem mennek bizonyos helyekre: ahol alkoholt árúsítanak, illetve ahol férfiak és nők ismerkedés céljából gyűlnek össze (de általában ezekre a helyekre már az alkohol árúsítása miatt sem mennek). Ugyanakkor a vallás előírásai készítetik a muszlimokat, hogy bizonyos helyeket, éttermeket, boltokat előnyben részesítsenek a többivel szemben: a vallás előírásainak betartása a muszlimok életének fontos része, és ez befolyásolja városhasználatukat is.

JEGYZETEK

- 1 Muszlim: arab szó, jelentése: aki aláveti magát Isten akaratának.
- 2 Csak akkor kötelező, ha az ember megteheti: egészséges, tiszta úton szerzett pénzből utazik, illetve ha nő, akkor van kísérője, aki lehet a férje, apja, testvére, felnőtt fia, nagyapja.
- 3 http://www.adherents.com/Religions_By_Adherents.html#Islam
- 4 Ahol az Iszlám előírásai szerint levágtak állatok húsából főznek.
- 5 A dohányzást az iszlám tiltja, mégis számos muszlim dohányzik, a vízpipa pedig mára elterjedt az egész világon, Magyarországon is népszerű. A pipa tehát nem az iszlámhoz, hanem az arab kultúrához kötődik.
- 6 Erre azért nincs szükség, mert az ide látogató muszlimok nagy többsége férfi.

